

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Muistio 21.10.2026
Asiantuntija Arttu Karila

Norjassa otettiin kuluttajille käyttöön sähkön ”takuuhinta” – lopputulos on kallis kaikille

Norjassa otettiin vuonna 2025 käyttöön Norgespris-järjestelmä, jossa kotitalouksille tarjotaan mahdollisuus kiinteään sähkön hintaan riippumatta markkinahintojen vaihtelusta. Käytännössä kotitalouksille turvataan noin viiden sentin kilowattituntihinta, tapahtui sähkömarkkinoilla mitä tahansa. Kun sähkön spot-hinta nousee 5 sentin tason yläpuolelle, valtio kuittaa erotuksen. Toisaalta kun hinta on alle 5 senttiä, kuluttaja maksaa erotuksen.

Ratkaisu vastaa sinällään aitoon huoleen, joka nousi Euroopan energiakriisin aikana. Hallituksen mukaan tarkoituksena on tarjota kotitalouksille vakaa sähkön hinta ja vähentää epävarmuutta energiamenoista.

Ajatus on helposti ymmärrettävä. Kuka ei haluaisi turvata edullista sähkölaskua, varsinkin kun loppulaskun maksaa ”joku muu”? Ongelmana on, ettei joku muu oikeastaan koskaan maksa laskua. Lopulta sen maksavat tavalla tai toisella sähkön käyttäjät tai veronmaksajat.

Hintatakuu on poliittisesti houkutteleva ratkaisu. Samalla se herättää tärkeän kysymyksen: mitä energiajärjestelmälle tapahtuu, jos sähkön käyttäjät eivät enää näe sähkön todellista niukkuutta tai runsautta hinnassa?

Sähkön hinta ei ole vain lasku, vaan myös informaatiota.

Sähkön hinnalla on tärkeä tehtävä. Keskustelussa sähkön hinnasta unohtuu usein, ettei hinta ole vain sähköstä maksettava korvaus. Se on myös informaatiota.

Kun sähköä on runsaasti tarjolla, hinta laskee. Kun tuotantoa on vähän suhteessa kysyntään, hinta nousee. Hintavaihtelut kertovat kuluttajille, yrityksille ja investoijille, milloin sähköä on paljon ja milloin siitä on pulaa.

Tämä on erityisen tärkeää energiajärjestelmässä, joka perustuu yhä enemmän vaihtelevaan tuuli- ja aurinkovoimaan. Tulevaisuudessa sähköä on ajoittain erittäin paljon saatavilla erittäin edullisesti ja toisinaan selvästi niukemmin. Hintojen tehtävänä on saada myös kulutus sopeutumaan tähän vaihteluun.

Jos sähkön hinta pysyy kuluttajalle aina samana, yhteys markkinatilanteen ja kulutuspäätösten välillä heikenee. Kannustin siirtää kulutusta halvan sähkön tunneille tai vähentää sitä silloin, kun sähköjärjestelmä on kuormittunut, pienenee.

Jos hinta ei joustaa kuluttajalle, vähenee myös tarve joustaa kulutuksessa.

Jos kulutus ei joustaa, muun sähköjärjestelmän täytyy

Sähköjärjestelmä voidaan tasapainottaa kahdella tavalla: kulutuksen tai tuotannon kautta. Joko tuotanto seuraa kulutusta tai kulutus tuotantoa. Tosiasiassa molempia tarvitaan.

Jos kulutus ei reagoi hintoihin, sähköjärjestelmän on joustettava enemmän muualta. Tarvitaan enemmän tuotantokapasiteettia, sähkövarastoja, verkkoinvestointeja tai muuta kapasiteettia kattamaan myös ne hetket, jolloin tuuli ei puhalla, aurinko ei paista ja sähköstä on niukkuutta.

Osa tästä kapasiteetista voi olla tarpeen vain rajallisina hetkinä vuodessa. Sen rakentaminen ja ylläpitäminen maksavat silti. Lopulta kustannukset näkyvät tavalla tai toisella sähkön käyttäjille tai veronmaksajille.

Edullinen uusiutuva sähkö hyötyy joustavasta kulutuksesta. Uusiutuvan sähkön tuotanto on usein markkinoiden edullisinta sähköä, mutta tuotanto ei ole tasaista. Mitä paremmin kulutus pystyy hyödyntämään niitä hetkiä, jolloin tuuli- ja aurinkosähköä on runsaasti tarjolla, sitä tehokkaammin olemassa olevaa sähköjärjestelmää voidaan käyttää.

Hintatakuu vie järjestelmää päinvastaiseen suuntaan. Jos kulutus pysyy samanlaisena markkinatilanteesta riippumatta, muun sähköjärjestelmän on mukauduttava siihen. Paradoksaalisesti kuluttajan sähkölaskua vakauttava järjestelmä voi samalla tehdä koko energiajärjestelmästä rakenteellisesti kalliimman.

Kyse ei ole vain kulutushetkestä vaan investoinneista

Hintatakuun vaikutukset eivät rajoitu siihen, minä tuntina sähköä käytetään. Ne näkyvät myös investoinneissa.

Kun sähkön markkinahinnan vaihtelut näkyvät kuluttajille, syntyy kannustimia investoida energiatehokkuuteen, kysyntäjoustoon, lämpöpumppuihin, energiavarastoihin ja muihin sähkön käytön kustannuksia alentaviin ratkaisuihin. Jos sähkön kuluttajahinta irrotetaan pitkäksi aikaa markkinahinnasta, nämä kannustimet heikkenevät.

E erityisen kiinnostava kysymys liittyy lämmitykseen. Jos sähkön hinta pysyy vakaana markkinatilanteesta riippumatta, myös kannustin vertailla erilaisia lämmitysratkaisuja muuttuu.

Tämä voi koskea esimerkiksi alueita, joilla kaukolämpöä voidaan tuottaa teollisuuden ylijäämälämmöllä, datakeskusten hukkalämmöllä tai suurilla lämpöpumpuilla. Tällaisissa ratkaisuissa voidaan hyödyntää lämpöä, joka muuten jäisi käyttämättä, ja vähentää tarvetta tuottaa lämpöä erikseen.

Jos suoran sähkönkäytön hinta pidetään keinotekoisesti alhaisena, vaihtoehtoisten ja energiajärjestelmän kokonaisuuden kannalta tehokkaiden ratkaisujen kilpailuasema voi heikentyä. Lyhyellä aikavälillä kuluttajan lasku pienenee, mutta samalla voidaan hidastaa investointeja, jotka alentaisivat koko järjestelmän kustannuksia pitkällä aikavälillä.

Sähköä ei tarvitse käyttää mahdollisimman vähän vaan mahdollisimman fiksusti

Yksittäisen kotitalouden sähkönkäytön muutoksella voi tuntua olevan kokonaisuuden kannalta mitätön merkitys. Miljoonien kuluttajien kohdalla pienistä puroista muodostuu kuitenkin suuri virta.

Tästä saatiin Suomessa konkreettinen muistutus energiakriisin aikana. Astetta alemmas -kampanjassa kotitalouksia kannustettiin muun muassa laskemaan sisälämpötiloja ja ajoittamaan sähkönkäyttöä paremmin. Pienillä arjen valinnoilla rakennettiin yhdessä merkittävä kokonaisuus.

Tulevaisuuden sähköjärjestelmässä olennaista ei kuitenkaan ole se, että sähköä pitäisi käyttää mahdollisimman vähän. Sähköä tarvitaan tulevaisuudessa huomattavasti enemmän teollisuuden sähköistymiseen, puhtaana vedyn tuotantoon, liikenteeseen, lämmitykseen ja datakeskuksiin. Kodeissa sähköä käytetään vuosi vuodelta enemmän sähköautojen lataamiseen. Sähkön käytön kasvu on välttämätön osa fossiilisista polttoaineista irtautumista.

Olennaista on käyttää sähköä mahdollisimman fiksusti: enemmän silloin, kun sitä on runsaasti tarjolla, ja vähemmän silloin, kun siitä on niukkuutta. Samalla on merkitystä sillä, mihin sähköä käytetään. Sähköä tarvitaan erityisesti käyttökohteisiin, joissa sillä voidaan korvata fossiilisia polttoaineita tai joissa sille ei ole helpposti korvattavia vaihtoehtoja.

Kaiken kulutuksen ei tarvitse eikä pidä joustaa

Kaiken sähkönkulutuksen ei pidä jatkuvasti seurata sähkön hintaa. Eikä se olisi edes mahdollista.

Yhteiskunnassa on toimintoja, jotka on pidettävä käynnissä kaikissa olosuhteissa. Myös monia teollisia prosesseja on järkevintä ajaa prosessin ehdoilla mahdollisimman vakaasti, jotta lopputuote on laadukas ja tuotanto kustannustehokasta. Prosessin pysäyttäminen kalliin sähkötunnin vuoksi voisi aiheuttaa paljon suuremmat kustannukset kuin sähkönkäytön vähentämisellä saavutettu säästö.

Siksi olennaista ei ole pakottaa kaikkea kulutusta joustamaan. Olennaista on löytää markkinaehtoinen jousto sieltä, missä se voidaan toteuttaa ilman haittaa toiminnalle, kannattavuudelle tai kilpailukyvyille. Samalla joustamaton sähkönkulutus on muistutus perusvoiman (säästä riippumaton ja tasainen sähköntuotanto) merkityksestä sähköjärjestelmälle. Suomessa tämä on perinteisesti tarkoittanut mm. ydinvoimaa ja kaupunkiympäristöjen CHP-laitoksia. Tuotantopuolen joustoista esimerkkinä käytetään usein sähköä tuotavia kaasuturbiinilaitoksia.

Tavoitteena ei tietenkään ole, että kuluttajan pitäisi sammutella valoja sähkön hinnan noustessa tai herätä keskellä yötä laittamaan sähkösaunaa päälle. Päinvastoin. Suurin osa kysyntäjoustosta voi parhaimmillaan tapahtua automaattisesti niin, ettei kuluttajan tarvitse ajatella asiaa juuri lainkaan. Yhä useamman kodissa älykkäät ohjausjärjestelmät voivat seurata sähkön hintaa ja ajoittaa esimerkiksi varaavan lattialämmityksen, lämminvesivaraajan tai sähköauton latauksen edullisille tunneille kuluttajan itse määrittelemissä rajoissa. Varmasti suurimmalle osalle kuluttajista sähkö on parhaimmillaan silloin, kun sitä tarvitsee ajatella mahdollisimman vähän.

Yrityksissä mahdollisuudet vaihtelevat prosessien mukaan. Joillekin jousto voi olla kannattava liiketoimintamahdollisuus, toisille se ei sovi lainkaan. Markkinoiden tehtävänä on tunnistaa nämä erot. Pakkojen sijaan tarvitaan kannustimia, joiden avulla joustoja tarjoavat ne, joille se on teknisesti mahdollista ja taloudellisesti järkevää.

Eikö sähkö kuitenkin ole välttämättömyshyödyke?

Hintatakuun puolustajat muistuttavat aiheellisesti, ettei sähkö ole tavallinen kulutushyödyke. Argumentti on vahva. Sähkömarkkinoiden tarkoituksena ei ole altistaa kotitalouksia kohtuuttomille kustannuksille tai hallitsemattomille riskeille.

Tästä ei kuitenkaan automaattisesti seuraa, että kaikki sähkönkulutus kannattaisi suojata markkinasignaalilta.

Kuluttajia voidaan suojata esimerkiksi määräaikailla kriisitoimilla tai kaikkein haavoittuvimpiin kotitalouksiin kohdistetuilla tukimuodoilla. Näin apu voidaan kohdentaa niille, jotka sitä eniten tarvitsevat, ja samalla hintasignaalien ohjausvaikutus säilyy suurelta osin. ”Kriisitoimilla” tarkoitetaan erittäin poikkeuksellisille ajoille suunniteltuja toimenpiteitä, joilla rajoitetaan tavallisen, markkinaehtoisin sähköjärjestelmän toimintaa. Kriisiajasta esimerkkinä käy energiakriisi vuodelta 2022, kun Venäjä aloitti laajamittaisen hyökkäyksensä Ukrainaan ja tällä oli merkittäviä vaikutuksia myös energiamarkkinoille. Tällainen kriisiaikojen kriisityökalu on tällä hetkellä Työ- ja elinkeinoministeriössä valmistelussa.

Myös kuluttajien toive ennustettavasta sähkölaskusta on täysin ymmärrettävä. Kysymys kuuluu kuitenkin, kuka kantaa hintariskin. Markkinaehtoisissa kiinteähintaisissa sähkösopimuksissa riski hinnoitellaan osaksi sopimusta. Sähkönmyyjä ottaa kantaakseen osan markkinahinnan vaihteluun liittyvästä riskistä, ja kuluttaja maksaa ennustettavuudesta sopimuksen hinnassa. Valtion takaamassa järjestelmässä hintariski ei katoa. Se siirtyy viime kädessä julkiselle taloudelle.

Ilmaisia lounaita ei löydy edes sähkömarkkinoilta – käyttäjä maksaa aina lopulta laskun

Ilmaisia lounaita ei löydy edes sähkömarkkinoilta ja korkeat markkinahinnat eivät katoa sillä, että kuluttajan laskussa näkyvä summa muutetaan toiseksi. Esimerkiksi Norjassa Norgesprisin kustannusten on arvioitu tämän vuoden osalta nousevan euroissakin mitattuina miljarditasolle. Käytännössä valtio maksaa sähköyhtiöille, jotta kuluttajan laskussa näkyy markkinahintaa pienempi summa. Laskun maksavat lopulta kuitenkin norjalaiset.

Norgesprisin kaltaiset järjestelmät ovat ymmärrettävä vastaus energiakriisin synnyttämään epävarmuuteen. Ne voivat lisätä kuluttajien luottamusta ja tehdä energiasiirtymästä hyväksyttävämmän. Pitkällä aikavälillä niihin liittyy kuitenkin paradoksi.

Mitä enemmän kulutusta suojataan hintasignaaleilta, sitä vähemmän kulutuksella on syytä joustaa. Mitä vähemmän kulutus joustaa, sitä enemmän muun sähköjärjestelmän täytyy. Lopulta tarvitaan enemmän tuotantoa, verkkoja, varastoja ja muuta kapasiteettia vastaamaan kysyntään myös kaikkein vaikeimpina tunteina.

Tavoitteena tulisi kuitenkin olla sähköjärjestelmän pyörittäminen mahdollisimman tehokkaasti; laitetaan järjestelmään vain juuri sen verran euroja, mikä on tarvis. Kustannustehokkuus syntyy taas markkinaehtoisuudesta, kilpailusta.

Joustoa markkinoilta, ei pakkojen kautta

Sähkömarkkinoiden tavoitteena ei ole tuottaa korkeita hintoja. Niiden tavoitteena on ohjata tuotantoa, kulu-
tusta ja investointeja mahdollisimman tehokkaasti. Hinta kertoo, milloin sähköä tarvitaan lisää, milloin kulu-
tusta kannattaa siirtää ja mihin uutta kapasiteettia kannattaa rakentaa.

Suomessa kysymys on erityisen ajankohtainen. Haluamme samaan aikaan kasvattaa puhtaan sähkön tuo-
tantoa, sähköistää teollisuutta ja liikennettä sekä houkutella uusia sähköintensiivisiä investointeja. Tämä
tarkoittaa, ettei sähköä tarvita tulevaisuudessa vähemmän vaan huomattavasti enemmän.

Tavoitteena ei siksi pidä olla sähkön käytön vähentäminen hinnalla millä hyvänsä. Tavoitteena pitää olla
mahdollisimman kustannustehokas sähköjärjestelmä. Siinä sähköä käytetään silloin, kun sitä on runsaasti
tarjolla, joustetaan siellä, missä se on taloudellisesti järkevää, ja rakennetaan uutta tuotantoa ja verkkoja
kasvavan kysynnän tarpeisiin.

Tämä onnistuu parhaiten pitämällä hintasignaali mukana järjestelmässä ja hyödyntämällä markkinaehtoi-
nen jousto siellä, missä se on mahdollista. Samalla on huolehdittava siitä, ettei toimintaa, kannattavuutta
tai teollisuuden kilpailukykyä vaaranneta rakentamalla erilaisten pakkojen järjestelmää.

Hintasignaali ei ole sähkömarkkinoiden ongelma. Se on yksi niistä mekanismeista, joiden avulla sähköjär-
jestelmä kertoo, missä ja milloin sähköä kannattaa käyttää. Jos hintasignaali poistetaan kuluttajan laskusta,
kustannus ei katoa. Se vain ilmestyy jonnekin muualle. Ja lopulta senkin laskun maksaa jokainen, joka sat-
tuu omassa arjessaan sähköä käyttämään tai maksamaan veroja.

Lisätiedot:

asiantuntija Arttu Karila, puh. 040 829 7072, arttu.karila@ek.fi